

Романовська Т.Ю.

ТОРА - ШИЛДИ У ЗІБРАННІ МУЗЕЮ ІСТОРИЧНИХ КОШТОВНОСТЕЙ УКРАЇНИ.

1. Найбільш значне місце в колекції "Іудаїка XVIII-поч. XX ст.ст." у зібранні МІКУ займає група тора-шилдів, яка складається з 105 предметів. За своїм обсягом вона, як і група корон до Тори, унікальна. Більшість з них було передано до Всеукраїнського історичного музею ім.Т.Г.Шевченка в Києві та Всеукраїнського - музею єврейської культури ім.Менделє-Мойхер Сфорима в Одесі Комісією по вилученню церковних цінностей в 20-30-ті роки. Належали вони синагогам на території сучасної України у XVIII-поч. XX ст.

2. Тора-шилди відносяться до традиційного кола предметів, що супроводжують синагогальну дію зі святинею єврейського народу — звитком Тори.

3. Тора-шилди прикрашали Тору в синагогах ще за стародавніх часів. Спочатку це були таблички з ім'ям осіб, що робили піднесення. Пізніше, в епоху середньовіччя, тора-шилди виконують іншу функцію. Пластини мали спеціальний пенал з маленькими табличками, на яких писали назви єврейських свят та "субота". Це застосовувалось для того, щоб швидко знаходити певне місце в Торі, яке треба читати під час того чи іншого свята, або ж суботи.

4. Особливість групи тора-шилдів МІКУ полягає в тому, що лише незначна частина їх використовувалася за своїм прямим призначенням, більшість з них мала лише декоративну функцію.

5. Група тора-шилдів, що входить до колекції МІКУ, складається з виробів XVIII-поч.ХХ ст.ст., виконаних на території України, Австро-Угорщини, Польщі, Росії, Німеччини.

6. Форма та орнаментация тора-шилдів, як і інших єврейських церемоніальних предметів, були обумовлені їх призначенням: нагадували про найважливіші положення віровчення, викликали асоціацію з Єрусалимським храмом.

7. Найбільш поширені в декорі стилізовані зображення скрижалів з 10 заповідями та священного ковчегу, корон, колон "Яхин" та "Боаз", що були поставлені царем Соломоном перед входом до Єрусалимського храму, а також зображення левів, грифонів, єдинорогів, рослинного орнаменту.

8. Значна частина тора-шилдів має написи на їдиш та ївриті, що дають змогу визначити їх походження.

9. До найбільш ранніх належать тора-шилди першої половини XVIII ст., що, можливо, походять з майстерень Галичини. Вони невеличкі за розміром, прикрашені в центрі кошиками з квітами та плодами.

10. Інша група — тора-шилди, виконані в Польщі в другій половині XVIII-першій половині XIX ст.ст. Примітивні за декором, вони складають особливу частину не лише в зібранні МІКУ, а і в єврейському і єврейському мистецтві Східної Європи.

11. До реліквій можна віднести тора-шилд (ДМ-2124), який згідно напису, належав святому товариству в Лохвиці Полтавської губернії, з датою 1805 рік. Саме в той час у Лохвиці жив один з видатних рабинів-хасидів Мордехай

Лохович, який говорив: "В мене в душі живе би : — знак праотця Йосипа". Можливо, цим і пояснюється нехарактерне зображення на пластині биків. Ще одна особливість цього тора-шилду полягає в тому, що 10 заповідей записані зигзагом. Поряд з цим, цей тора-шилд виконано на високому технічному рівні, це один із зразків ювелірного мистецтва початку ХІХ ст.

12. Не знайдено аналогій восьмикутному тора-шилду (ДМ-2106), виготовленому для товариства різників у Житомирі 1848 р., з карбованим у високому рельєфі зображенням бика.

13. Окрему групу складають тора-шилди другої половини ХІХ-поч.ХХ ст.ст., насичені різними образами, багаті за оформленням. Нерідко вони виконувалися майстрами, що спеціалізувалися на виробництві іудейських культових предметів. Серед них майстри Києва, Одеси, відомий варшавський ювелір Ф.Роевер.

14. Звертає на себе увагу срібний тора-шилд кінця ХІХ-поч.ХХ ст.ст., на якому представлено тільця та знаки зодіаку, аналогічні символам в інтер'єрі Київської синагоги на Подолі. Подібних тора-шилдів не знайдено.

15. Група тора-шилдів з колекції "Іудаїка ХVІІІ — поч.ХХ ст.ст." в зібранні МІКУ є унікальною не лише за кількістю, а і за різноманітністю. Можливо, вона є найбільшою на території сучасної України.